

III.502.11.2016.JA

Pan Konstanty Radziwiłł
Minister Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Uprzejmie informuję, iż do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo w sprawie związanej z brakiem uregulowań prawnych dotyczących zabezpieczenia dobra nienarodzonego dziecka, w sytuacji, gdy kobieta ciężarna jest uzależniona od substancji psychoaktywnych (leków psychotropowych, narkotyków, dopalaczy, alkoholu) i pomimo ciąży, substancji tych nadużywa (kopia pisma w załączeniu).

Spożywanie alkoholu w czasie ciąży lub zażywanie innych substancji psychoaktywnych może doprowadzić do wystąpienia u dziecka nieodwracalnych uszkodzeń i schorzeń, anomalii rozwojowych, zaburzeń funkcjonowania, a w konsekwencji nawet śmierci dziecka. Na tym tle, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, problem ingerencji w tryb życia uzależnionej ciężarnej kobiety jest niezwykle istotny z punktu widzenia wolności i ochrony praw człowieka, gdyż odnosi się z jednej strony do kobiety, ale z drugiej strony dotyczy nienarodzonego dziecka.

Artykuł 25 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2016 r. poz. 224 ze zm.) statuuje generalną zasadę dobrowolności leczenia osób uzależnionych, która jest na gruncie ustawy ograniczana w dwóch przypadkach: niepełnoletnich uzależnionych od narkotyków - art. 30 ustawy, uzależnionych sprawców przestępstw, które pozostają w związku z używaniem środków odurzających lub

psychotropowych - art. 71 ust. 1 i 2 ustawy. Oznacza to zatem, że leczenie odwykowe osoby uzależnionej od narkotyków (niewymienionej powyżej) nie może mieć charakteru przymusowego, a fakt, iż kobieta uzależniona będąc w ciąży zażywa narkotyki stwarzając zagrożenie dla życia i zdrowia swego dziecka, z punktu widzenia przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii nie ma istotnego znaczenia.

Instytucja zobowiązania do poddania się leczeniu odwykowemu o charakterze przymusowym istnieje jedynie względem osoby, która nadużywa alkoholu, stwarza zagrożenie dla innych, powoduje rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchyla się od pracy oraz zakłóca spokój lub porządek publiczny. O zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego orzeka sąd rejonowy właściwy według miejsca zamieszkania lub pobytu osoby, której postępowanie dotyczy, w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 26 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.). Jednakże instytucja ta, jak wskazuje Najwyższa Izba Kontroli w Informacji o wynikach kontroli „Przymusowe kierowanie osób uzależnionych od alkoholu na leczenie odwykowe” P/15/095 (Nr ewid. 14/2016/P/15/095/LPO) jest nieskuteczna z uwagi na przewlekłe procedury przymusowego kierowania na leczenie odwykowe: od zgłoszenia gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych do przyjęcia osoby uzależnionej na leczenie odwykowe mija średnio 673 dni, od wpływu do komisji zgłoszenia osoby nadużywającej alkoholu, do uprawomocnienia się postanowienia sądu o zobowiązaniu do poddania się leczeniu odwykowemu mija średnio 443 dni, a czas oczekiwania na przyjęcie na leczenie odwykowe wynosi średnio 230 dni. Przewlekłe prowadzone postępowania i długi czas oczekiwania na przyjęcie do szpitala doprowadzają do tego, że osoby uzależnione od alkoholu nadal pozostają w domach rodzinnych pomimo istniejącego zagrożenia.

Macierzyństwo znajduje się w Polsce pod szczególną ochroną prawną, a realizacja polityki zdrowotnej nakierowana winna być na zapewnienie kompleksowej i odpowiedniej do potrzeb opieki nad matką i dzieckiem. Stanowi o tym art. 71 ust. 2 Konstytucji, który nakazuje, aby matka przed i po urodzeniu dziecka otrzymała szczególną pomoc władz publicznych. Konstytucja RP w art. 68 ust. 3 podkreśla obowiązek władz publicznych do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom i kobietom ciężarnym. Również ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską Konwencja o prawach dziecka gwarantuje, że Państwa-Strony tej umowy międzynarodowej odpowiednio zabezpieczą prawo dziecka do życia i ochrony zdrowia, m.in. podejmą niezbędne kroki w celu zapewnienia matkom właściwej opieki zdrowotnej w okresie przed i po urodzeniu, a także będą podejmowały wszelkie właściwe i skuteczne kroki na rzecz zniesienia tradycyjnych praktyk przynoszących szkodę zdrowiu dziecka.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich gwarancje te nie są w pełni realizowane, gdyż brak jest środków prawnych mających na celu ochronę dzieci narażonych przez matki na niebezpieczeństwo utraty życia i zdrowia na skutek spożywania przez nie alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych podczas ciąży.

Powyższe oznacza konieczność podjęcia pilnych działań zmierzających do zabezpieczenia dobra dziecka zagrożonego utratą zdrowia lub życia na skutek nieodpowiedzialnego zachowania matek. Zwracam się zatem do Pana Ministra, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648 ze zm.) z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu oraz rozważenie zasadności podjęcia stosownych działań.

Załącznik 1

Z poważaniem